

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zákaz změny k horšímu (reformace in peius) se neuplatní u nákladových výroků

Že si odvoláním odvolatel nemůže přihoršit? V případě nákladových výroků může. Dle nového stanoviska Ústavního soudu totiž zákaz změny k horšímu v civilním řízení u nákladových výroků neplatí, respektive porušení tohoto zákazu nepředstavuje neústavní zásah do práv účastníků řízení. A to dokonce i v případě, že nákladový výrok nebyl odvoláním vůbec napaden. Dle stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24 se totiž rozhodování o náhradě nákladů řízení řídí zásadou legality, zatímco dispoziční zásada je upozaděna.

Předcházející řízení

V řízení předcházejícímu řízení u Ústavního soudu rozhodovaly obecné soudy o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví v užším smyslu a vypořádání podílového spoluvlastnictví v širším smyslu. Soud prvního stupně nepřiznal žádnému z účastníků řízení náhradu nákladů řízení za vypořádání podílového spoluvlastnictví v užším smyslu a stěžovatelce přiznal náhradu nákladů řízení o vypořádání v širším smyslu ve výši 90.905,- Kč. Pouze stěžovatelka se odvolala, a to pouze proti těmto nákladovým výrokům.

Odvolací soud k jejímu odvolání potvrdil výrok o nepřiznání náhrady nákladů řízení o vypořádání v užším smyslu a výrok o náhradě nákladů řízení o vypořádání v širším smyslu změnil tak, že žádný z účastníků řízení nemá nárok na náhradu nákladů řízení, a to s odkazem na stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23, dle kterého je v řízení o vypořádání spoluvlastnictví obecným východiskem, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody. Ty zde odvolací soud neshledal.

Jinými slovy, stěžovatelka se jako jediná odvolatelka odvolala proti nákladovému výroku, domáhala se jeho změny tak, že jí bude přiznána vyšší náhrada nákladů řízení, a odvolací soud k jejímu odvolání rozhodl tak, že jí náhradu nákladů řízení nejen snížil, ale dokonce ji vůbec žádnou nepřiznal. Proti tomu se stěžovatelka bránila ústavní stížností.

Argumentace Ústavního soudu

Ústavní soud ve svém stanovisku rekapituluje, že v části svých dřívějších nálezů skutečně dospěl k závěru, že zákaz reformace in peius se uplatní i v případě nákladových výroků (I. ÚS 1238/23, II. ÚS 1145/24). V jiných nálezech ovšem rozhodl, že o povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhoduje soud ex officio, náhrada nákladů řízení je upravena kogentně, a tedy v případě rozhodování o náhradě nákladů řízení se uplatňuje princip oficiality a legality, přičemž zásada zákazu změny k horšímu není v takovém případě uplatnitelná (např. I. ÚS 654/03, II. ÚS 3192/23 nebo I. ÚS 380/04).

Ústavní soud dospěl k závěru, že z ústavního pořádku zákaz změny k horšímu při rozhodování odvolacích soudů o nákladech řízení neplyne. Jde proto o otázku, jejíž řešení náleží obecným soudům. Výklad relevantních ustanovení o. s. ř., podle něhož se zákaz změny k horšímu při rozhodování odvolacích soudů o nákladech řízení neuplatní, zároveň nelze považovat za svévolný ve smyslu judikatury Ústavního soudu, a tedy porušující právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst.

1 Listiny.

Dovodil, že jakkoliv dispoziční zásada patří mezi základní procesní zásady občanského soudního řízení, nelze z toho dovodit, že by zákaz změny k horšímu v civilním řízení vyplýval z ústavního pořádku. Ústavní soud uvádí příklad, že v případě, kdyby se skutečně zákaz změny k horšímu aplikoval i na nákladové výroky, byl by účastník, který by byl s výsledkem sporu včetně nákladového výroku spokojen, nucen podat odvolání, protože v opačném případě by hrozilo, že odvolací soud rozhodne v jeho neprospěch, a to bez šance, že by naopak rozhodl ve prospěch takto spokojeného účastníka, pokud by své odvolání nepodal.

Své stanovisko Ústavní soud uzavírá tím, že netvrdí, že právní úprava zásady zákazu změny k horšímu při rozhodování odvolacích soudů o nákladech řízení vylučuje, ovšem výklad obecných soudů, že se tato zásada neuplatní, není svévolný a vyžadující zásah Ústavního soudu. Jinými slovy, pokud odvolací soud zásadu zákazu změny k horšímu u nákladového výroku nerespektuje, nezasahuje tím do ústavně garantovaných práv účastníků.

Argumentace disentujících soudců

Stanovisko ale není ani zdaleka jednomyslné. Společný poměrně rozsáhlý dissent ke stanovisku připojili čtyři ústavní soudci, kteří naopak souhlasí s nyní již překonanými nálezy, podle kterých je zákaz změny k horšímu základním projevem dispoziční zásady a jako zásada vyplývající z ústavního pořádku se projeví i v rozhodování o odvolání proti nákladovým výrokům, kde již nemá své místo zásada oficiality. Konkrétně také kritizují, že ačkoliv se stanovisko snaží působit „zdrženlivě“, Ústavní soud je v otázkách nákladů řízení naopak velmi aktivní. To souvisí s tím, že proti nákladovým výrokům není přípustné dovolání, a tak sjednocující roli přebírá Ústavní soud. Rozkolísanost judikatury bude nyní nově ještě více umocněna, protože soudy budou moci o nákladech řízení rozhodovat do značné míry dle svého uvážení bez limitu představovaného zákazem změny k horšímu.

Závěr

Osobně se mi jeví argumentace disentujících soudců přesvědčivější. Domnívám se, že skutečně není důvod proto, aby veřejná moc zasahovala do horizontálních vztahů sporného civilního procesu. Jinak řečeno, pokud Ústavní soud ve svém stanovisku argumentuje, že je s výsledkem spokojený účastník řízení nucen podávat odvolání proti nákladovému výroku, pokud se odvolává i protistrana, tak nerozumím, proč by to mělo být špatně, respektive nerozumím, proč je taková situace horší, než pokud se účastník řízení nespokojený s výší náhrady nákladů řízení raději neodvolá z obavy, že mu odvolací soud náhradu sníží či dokonce nepřizná. Přesně k tomu ale stanovisko povede a (oprávněně) to zanechá v takovém účastníkovi, který se raději nebude odvolávat, pachuč nespravedlnosti.

Mgr. Lukáš Vacek
Advokát

Aegis Law, advokátní kancelář, s.r.o.

Jungmannova 26/15
110 00 Praha 1

Tel: +420 777 577 562
Email: office@aegislaw.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)